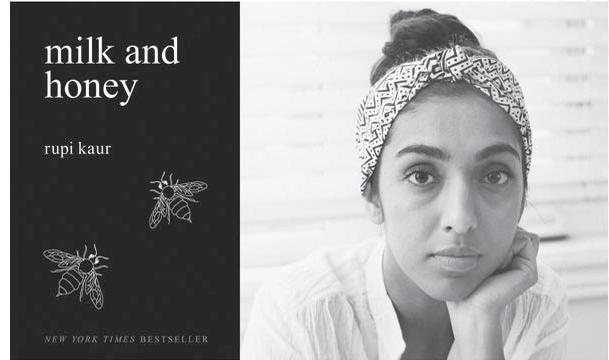

DÜNYADA ƏN ÇOX OXUNAN “instaqram şairi”

2015-ci ildə hind əsilli kanadalı şair Rupı Kaurun “Süd və bal” (“Milk and honey”) şeir kitabı işıq üzü gördü. Bu kitaba kimi də gənc ədibin kitabları kifayət qədər diqqət cəlb etsə də, məhz bu şeir toplusu müəllifi “Man Booker”, “National Book Prize”, “Guardian Choice” kimi ədəbi mükafatların qısa siyahısına kimi apardı, – ona beynəlxalq nüfuz qazandırdı. Uzun müddət Kaurun istedadı onun “instaqram şairi” məşhurluğunun kölgəsində qalsa da, “Süd və bal”dan sonra tənqidçilər axının qarşısında dura bilmədi. Hazırda şairin 4 milyonluq oxucu auditoriyası var, bu isə çox az ədibin sahib olduğu göstəricidir. Onun adıçəkilən şeir toplusu nəşr olunduqdan sonrakı altı ay ərzində 2,5 milyon nüsxədə satılıb və 25 dilə tərcümə edilib. Rəflərdə yerini aldığı gündən “New York Times” bestselleri olan kitab 78 həftə “ən çox satılanlar” siyahısında liderliyi əldən verməyib. Kaurun ayrılığı, köçü, cinsi istismarı, uşaq ölümlərini bütün ağrısı və ağırlığı ilə əks etdirən şeirləri, qısa hekayələri rəğbətə və diqqətəlayiq olduğunu yaşadığı dövrün ədiblərinə qişmət olmayan satış göstəriciləri ilə sübut etdi. Onun yaradıcılığını, yazdıqlarını sosial media vasitəsilə reklam etməsi, “simplistik – bir neçə sətirdən ibarət şeirlər” yazması, gənc auditoriyanın diqqətini manipulyasiya etməsi ağır tənqidlərlə üzləşsə də, birmənalı şəkildə qəbul edilməli həqiqət var – Rupı Kaur sadəcə şair deyil, artıq brenddir.

Rupı Kaur 1992-ci ildə Hindistanın Puncabi əyalətində anadan olub. Dörd yaşında ailəsi ilə birgə Kanadaya köçüb. İlk yaradıcı meylləri anasından ilhamlanaraq çəkdiyi tablolarla aşkarlanıb. Voterlo Universitetində ritorika və professional yazı üzrə təhsilini tamamladıqdan sonra hazırda işlədiyi Toronto Universitetində performans sənəti dərsləri alıb. 3 şeir kitabının müəllifi və “BBC-nin seçdiyi “Dünyanın 100 güclü qadını”dan biridir.

– Şeirə marağınız necə yaranıb?

– İlk marağım ailədən gəlir. Ailə ənənələrimiz şeiri müqəddəs bir nəsnə təqdim edib, sevdirib. Hind qəbilələrində dua mətnləri, hər cür ayinləri poetik ritmin üstündə oxunur. Mən də hardasa 10 il klassik hind musiqisi məşqləri etmişəm, bu sahənin peşəkar ifaçısıyam. Səhnədə nədən danışırımsa danışım, harmoniya axtarıram, o ritm artıq mənim şüuraltıma yerləşib. Adamlar cəmi 4-5 sətirlik şeirlərə ironik yanaşır. 4-5 sətirlik şeir mənim istedadımla əlaqəli məsələ deyil, mətnin hədəflədiyi mənanı ehtiva etməsi ilə əlaqəlidir. Şeir bir mənanı niyə səhifələrlə ifadə etməlidir ki? Bunun üçün nəsr var. Səhnədə musiqi alətində də ifa edirəm, şeir də oxuyuram, təcrübələrimi də bölüşürəm – amma məqsəd birdir. Əsas duyğunu, mənanı ötürməkdir.

– Bəs, instaqram reklamlarınla bağlı yanaşmalara münasibətiniz necədir?

– Paylaşacaq çox şey var idi. Bir gün rəfiqəm dedi ki, mənə, sən istedadını başqalarına da göstərməlisən. Bəli, əvvəlcə kitab nəşr etdirib sonra təbliğ etməlisən. Amma pulum yox idi və 40 yaşımı gözləmək istəmirdim. Bu “oturub gözləmək” variantı artıq dövrün tempinə uyğun deyil. Odur ki, şeirlərimdən, şəkillərimdən, ifalarımın az-az paylaşmağa qərar verdim. Marağ oyatmaq və izləyici toplamaq mənim üçün bir yol oldu. Həm şeirlərimə, həm də digər işlərimə qeyri-ənənəvi forma verməyi də

yadırgamadım. Çünki əks halda rəqabət bazasında sinif keçmək üçün səbir etməli və ya reklama çoxlu pul xərcləməli olacaqdım. 100 izləyici ilə ilk şeirimi paylaşdım. Məni sürətlə irəli çəkən isə yazdıqlarımın alqışdan çox, tənqid edilməsi oldu. Qadın, şiddət, cinsi istismar, psixoloji travmalar haqqında yazdığım şeirlər, paylaşdığım fikirlər qısa müddətdə müxalif ordusu, məsləhət verənlər qrupları yaratdı. Əsas məsələ odur ki, qadınlardan çox güclü dəstək aldım.

- Belə mövzular haqqında bu qədər dəqiq necə yazı bilərsiniz?

- Hamı kimi. Sadəcə bir şeirdə bir neçə mövzunu işləmirəm. Mənə hansı mövzu haqqında duyğumu, fikrimi ötürmək maraqlıdırsa, ona köklənirəm. Tənqidçilərin kiçiltiyi o 4-5 sətiri yazana kimi nə qədər gərgin, narahat, kefsiz oluramsa, sonrasında bir o qədər dinclik tapıram. Bütün şairlər kimi öz yazdıqlarımı oxuyanda kimsə mədəmə təpikləyirmiş kimi hiss edirəm. Fərq sadəcə yazdıqlarımın formasında və ölçüsündədirsə, bu da mənim tərzimdir.

- Çap olunmaq ehtiyacını öznüzdə nə zaman hiss etdiniz?

- Yayım və təqdimat qorxum olmayacağını hiss edəndə. Satılmamaq, oxunmamaq iki əsrə yaxındır ki, ədəbiyyatçıların ümumi qorxusudur. Bütün bacarığımı göstərmək üçün kiçik-böyük demədən səhnə təkliflərini qəbul etdim. Bu üsulla izləyici auditoriyası yığıldı. Lakin ən çox şeirlərim diqqət cəlb edirdi. Yaxınlaşıb söhbət edənlər kitab soruşurdular. "Kitabınızı haradan əldə etmək olar?", "Burada kitabınız var?", "Bu oxuduqlarınız hansı kitabdandır?" sualları çoxaldıqca mənim də çap olunmaq fikrim qətiləşdi. Amma təbii ki, hansısa nəşirə mənim çox izləyicim var, kitabımı çap elə demək olmur. Odur ki, özüm nəşir etdirdim.

- Bəs, ikinci kitab?

- Sizcə, o nəhəng, gözlənilməz uğurdan sonra məni kimsə yolumdan saxlaya bilərdi? "Süd və bal" rəflərdə yerini alan kimi ikinci kitab üzərində işləməyə başladım. Yazarlar kitablar arasında dincəlməyin, ara verməyin, baza toplamağın vacibliyinə inanırlar. Açıq mən də belə düşünürəm. Amma mən yazmaq, şair olmaq, şair kimi tanınmaq üçün çox səbir eləmişdim. Bir də ki, hər gün nəsə eləmək ehtiyacım var. Hər səhər həmin günü nəsə yaratmaq, nəsə yazmaq "ağırlığı" ilə oyanıramsa, deməli, yazıb yüngülləşməliyəm. Yəni tez ikinci kitab işıq üzə görsün deyə, işləməmişəm. Sadəcə ilk kitab bir yandan satılıb, tərcümə olunduqca, mən də bir tərəfdən yazıb-pozurdum.

- Haqqınızda yazılan şərhləri oxuyursunuzmu? Səni "asan şöhrət" qazanan "instaqram şairi" adlandırmaqlarına necə reaksiya verirsiniz?

- İki il əvvələ kimi oxuyurdum. Atam bir dəfə dedi ki, bu nifrətin, kinin mənbəyi heç də mən deyiləm. Bəli, mən deyildim. Mənə bütün oxucuların sevdiyi, güclü hesab etdiyi bir ədibin adını çəkə bilərsinizmi? Əgər bir nəfərə hamı pərəstiş edərsə, bu buddist davranışıdır.

Məsələnin bir başqa tərəfində isə ənənəvi bir janrın qeyri-ənənəvi formada və qeyri-ənənəvi yerdə təqdimatı da durur. Bu şeirlər qəzet, kitab səhifələrindən götürülüb, sosial şəbəkələrdə paylaşılıb. Əksinə, sosial şəbəkədən qəzet, kitab səhifələrinə köçürüldü. Həm çap, həm internet medianın tənqidçiləri isə nə baş verdiyi, nə kimi bir proseslə üz-üzə

dayandıqlarını müəyyənləşdirə bilmədiklərinə qarışıqlığa düşdülər. Odur ki, sevməyənləri və bəyənməyənləri də sevənlər və bəyənlər kimi – vacib, normal qəbul edirəm.

– Bəs, yazı texnikanızın, üslubi strukturunuzun olmadığını deyənləri nə cavab verərdiz?

– Torontoda peşəkar yazı, yaradıcı yazarlıq dərsləri almışam. Bunlar yersiz iradlardır. Kimin nəyi bilib, nəyi bilmədiyini müzakirə etmək mənasız işdir. Mən qısa hekayənin də, essenin də, şeirin də, sonetin də yazı texnikasını bilirəm. Sadəcə şeir mənim böyüdüyüm mühitdə ölünün ardınca, gələnin yolunda oxunan nəğmədir. Adımız, təbiət də, sevgi də içində yaşadığımız mühiti yaradan hər şey şeirdən doğulur. Burada hansı qafiyənin hansı qafiyəyə uyğun gəlməsi yox, hansı duyğunun oxuyan hamıda əks-səda doğura bilməsi vacibdir. Şərq şeiri ritm, üslub, forma, mövzu rəngarəngliyi baxımından daha güclüdür. Amma şeir əbədiyaşarlıq qazandıran forması və ya üslubu deyil, kəsb etdiyi məna, kökləndiyi ideyadır, duyğudur.

– Yeni nəslin yeni üslubda, yeni formada yazan ədiblərindənsiniz. Yazı prosesinizdə öyrəniləsi nəsə mütləq var. Proses haqqında danışarsınız mı – şeir qəfildən yaranır, yoxsa düşünür, sonra yazırsınız?

– Qələmi əlimə alan kimi şeir yazılır. Çünki yazdığım nə varsa, düşüncələrimin, duyğularımın əks-sədasıdır. O qələmi götürənə, o masaya əyləşənə kimi sətirlər içimdə bişmiş olur. Bəzən isə elə olur ki, günlərlə şeirə, yazmağa vaxt tapa bilmirəm. O günlərdə qalan bütün işlərimin

də yavaş-yavaş keyfiyyəti düşür, yeni layihələrə həvəsim olmur. Hiss edirəm ki, nəsə qərribə şiddətli axın baş qaldırır. Dərhal bütün bir günümü ayırıb, yazıram.

“Süd və bal”da bir şeir var. Təsadüfən qarşılaşdığım olduqca gözəl bir xanımın aurası məni valeh etmişdi. O duyğularla üç ay gəzdikdən sonra nəhayət, birçə günün içində şeir yarandı.

– İkinci kitab “Süd və bal”dan nə ilə fərqlənir?

– İlk kitabım superorqanik idi.

Orada bütün şeirlər öz duyğularımdan, düşüncələrimdən, ehtiyaclarımdan, zövqümdən qidalanmışdı. Hamısını instaqram hesabımda paylaşmışdım. Amma ikinci kitabda oxucu təkliflərini, rəylərini, nəşirimin və redaktorumun təklif etdiyi mövzuları da nəzərə almalı oldum. Düzdür, ikinci kitabdakı şeirləri də mən yazmışam. Amma ədibə təzyiq və müdaxilə dərhal ərsəyə gələn nümunədə özünü əks etdirir. Şeir azadlıqdır, şair azad olmalıdır. Yazdıqca sanki duyğularımın içindən keçirəm.

– Həmişə şeir yazmısınız, yoxsa qələminizi başqa bir janrdə sınaqcaqsınız?

– Bu dəqiqə üçün əlimdə on hissəli bir roman var. Amma təqdimata hazır deyil, heç romanın alınub-alınmadığı ilə bağlı özüm də qəti qərar verə bilməmişəm. Bir məsələ də var ki, şeir kitablarından sonra formalaşmış özüməinam hissənin zədələnməsindən də ehtiyat edirəm. Yeni janrın üzərində rahat işləmək istəyirəm. Sonra isə özümə əlimdəki qısa hekayə və mahnı mətnlərini təkmilləşdirmək üçün zaman ayırmağa çalışacam.

Mənbə: “ew.com”, “interviewmagazine”, “guardian.co.uk”

İngilis dilindən tərcümə edən:
Elcan Salmanqızı